

Aan Staatsbosbeheer

Beste Marcel,

Na ons laatste overleg over de Life-maatregelen in de Mariapeel toch nog een reactie van WBdP:

Bos verwijderen

Zoals ik je eerder al mailde, is WBdP nog steeds van mening dat de zaagplannen in de Mariapeel i.h.k.v. Life+ veel te rigoureuus zijn. WBdP begon met het zaag- en knipwerk altijd op de vlaktes die nog redelijk open waren. Die hielden we dan open (zonder het helemaal kaal te maken) en vervolgens gingen we die openheid langzaam uitbreiden. Op plekken waar het door ons dammen bouwen flink nat werd, gingen de bomen vanzelf dood. Ook op de hoge, droge delen deden we niks. Daar komen de bomen toch steeds terug. Die oude 'oerbossen' hebben bovendien belangrijke eigen waarden.

Zo hebben we met een handjevol vrijwilligers de Deurnese Peel heel mooi gemaakt en ook nog af en toe in de Mariapeel en Heidse Peel gewerkt. In de beginjaren haalden we het hout er in hand/voet-kracht uit. Dat doen we al heel lang niet meer. We legden de afgezaagde bomen gewoon her en der op hoopjes bij elkaar, op de minder kwetsbare vegetatie.

Tezamen met het vernattingswerk is de Deurnese Peel er heel erg op vooruit gegaan.

Als wij met een handjevol mensen in handkracht zoveel konden bereiken, met maar 1 werkdag in de veertien dagen in de herfst en de winter, dan moeten enkele mensen met een bosmaaier/motorzaag toch veel meer kunnen. O.i. hoeft het zaagwerk in de Mariapeel niet op de manier zoals nu gepland.

Wij letten er bij ons zaagwerk ook altijd op dat de rust voor de vogels en andere dieren in het open landschap gewaarborgd bleef. Daartoe lieten we bewust hier en daar stroken bos staan. Met de plannen van SBB, waarbij vrijwel heel de Mariapeel tot direct aan de paden open gemaakt wordt, zal die rust in een groot deel van het gebied verloren gaan.

Het is bovendien ook nadelig voor de natuurbeleving van de rustzoekende wandelaars. Als het gebied vrijwel helemaal open wordt gezaagd, zie je als je aan het wandelen bent overal andere wandelaars en fietsers. Het gevoel van eenzaamheid en ruige natuur gaat verloren.

Het huidige plan van SBB is een enorme ingreep die onvermijdelijk veel schade met zich mee zal brengen, met name door het er uit slepen/rijden van de omgezaagde bomen.

WBdP is van mening dat er eerst afgewacht moet worden hoe de vernattingsmaatregelen uitpakken. Op de plekken die dan nog te droog blijven, dient o.i. niet gezaagd te worden. Op de plekken die (ook 's zomers) flink natter worden, is zagen evenmin nodig. Daar verdwijnt het bos vanzelf. Indien nodig kan de landschappelijke openheid hier en daar geleidelijk wat uitgebreid worden. Dit echter zonder inzet van machines en zonder het hout er uit te halen, want dat veroorzaakt onherroepelijk schade.

Bovendien dient er naast de interne hydrologische maatregelen veel meer aandacht besteed te worden aan verhoging van de waterstand rondom de Peel. Daar gebeurt nu veel te weinig aan, o.i. ook i.h.k.v. het N2000-Beheerplan.

Wij betwijfelen sterk of het voor de waterstand nodig is om bos om te doen. Wanneer op droge delen bos wordt omgedaan, zal het veranderen in een pijpestro- of zelfs een adelaarsvarenavlakte. Volgens onderzoeken is de verdamping daarvan niet of nauwelijks minder dan loofbos: zie het Stowa-rapport 'Gemeten actuele verdamping voor twaalf locaties in Nederland' en het Alterra-rapport 'Op zoek naar de ware neerslag en verdamping' (beide rapporten zal ik je apart mailen).

De verdamping van heide is wel iets minder. Maar grote heidevlaktes zijn er in de Peel van oorsprong niet geweest. Heide vergt bovendien veel en kostbaar beheer en zelfs daarmee is het in stand houden van heide nog erg moeilijk. In de Peel achten wij de inzet op grote stukken heide niet wenselijk.

Wij hebben m.b.t. de zaagplannen advies ingewonnen bij prof. dr. H. Joosten, een internationaal gerenommeerde hoogveendeskundige. Zijn reactie was:

'Hoewel "natuur" "worden" betekent en niet "maken", wordt het resultaat van natuurbeheer helaas meestal enkel gemeten aan hoeveel "gedaan" is en beheerders meer gewaardeerd wanneer ze meer doen, terwijl ze eigenlijk uit natuurbehoudspunt hoger gewaardeerd moeten worden naarmate ze minder doen. "De schepping vernietigt de natuur."

In natuurbeheer moet je zo weinig doen als mogelijk is en alleen dat doen wat nodig is.

Ik geloof niet, dat je enkel met het verwijderen van bos een hydrologische situatie kunt bereiken waardoor geen bosgroei meer mogelijk is. Wel kun je in bepaalde gevallen door het vellen van bos en het verhinderen van de nieuwe opslag een situatie creëren waarbij het gebied (ter plaatse of elders) zo vochtig/nat wordt dat interessantere dingen ontstaan, maar om die in stand te houden moet je blijven kappen. Volgens de kaart geschiedt het "Bomen verwijderen voor herstel heide- en hoogveenvegetaties". Voor heide als halfnatuurlijk landschap is kappen natuurlijk noodzakelijk, maar de vraag is, waarom wil je daar een heide hebben terwijl die daar nooit (of alleen als kortstondige pioniervegetatie) is geweest. Om hoogveen te krijgen moet je de hydrologie verbeteren. Om een micro- en mesoklimaat te realiseren dat veenmosvestiging en groei mogelijk maakt, zijn – als de standplaats een minimale vochtigheid bereikt heeft – bomen vaak eerder hulprijke dan schadelijk. Bomen verdampen zodat de luchtvochtigheid toeneemt en de atmosferische verdampingsnavraag vermindert. Bomen nemen de wind weg waardoor minder luchtuitwisseling plaatsvindt waardoor de luchtvochtigheid toeneemt. En bomen werpen schaduw waardoor de hoeveelheid energie die voor verdamping van de bodemvegetatie beschikbaar is, afneemt.

Mijn insteek zou altijd zijn: verbeter de hydrologie door

1. De wegzijging te verminderen
2. Het drainagepeil van de oppervlakte-afvoer te verhogen

Als je een groot gebied ter beschikking hebt, zou ik niet proberen via ingrijpen in de boomlaag de verdamping te verminderen, want voor hetzelfde geld verhoog je de verdamping ter plekke (door meer zonne-instraling en meer wind) en als je hem grootschalig ter plekke vermindert, verhoog je hem misschien op een grotere ruimtelijke schaal. In een groter gebied betekent het verminderen van de verdamping op een plek het vermeerderen op een andere plek, en omgekeerd. Zaak is dat je regionaal voldoende water beschikbaar hebt om in de zomer te verdampen, maar dat moet je vooral via de oppervlakteafvoer (en de wegzijging) regelen.'

Het geplande zagen "moet" nu enkel omdat er geld is en het geld verloren gaat wanneer men het niet gebruikt. Geld is echter geen goede reden... Ik denk dat er geen enkele noodzaak is om grootschalig en rigoureuus te kappen/zagen. Verbeter de "hardware" van de hydrologie. M.i. heeft het kappen weinig hydrologisch effect, brengt een hoop onrust in de tent, richt schade aan aan echte "natuur" (tientallen jaren spontane ontwikkeling) zonder dat men hard maken kan dat het voor de natuur noodzakelijk is. En last but not least: men grijpt – verregaand nodeloos - zo grootschalig en abrupt in het landschap in, dat mensen – ook als het rationeel te onderbouwen zou zijn – het

gevoelsmatig als verkeerd zullen ervaren: je “vaderland” (heimat, zou de Duitser zeggen) verliezen zonder te verhuizen. Dat slaat er hard in (zoals je ziet aan de reacties).¹

Nog een argument om veel minder te zagen dan door SBB gepland: in de zuidelijke helft van de Mariapeel is al veel gezaagd. Daar is het landschap dat SBB met haar huidige plan wil realiseren al aanwezig. Aangezien het, mede volgens H. Joosten, maar zeer de vraag is of de zaagplannen goed zijn voor hoogveenregeneratie, is het beter om niet overal hetzelfde te doen, niet alles op één kaart te zetten (dat geldt trouwens bij natuurbeheer in zijn algemeenheid).

Bosbestrijding

We beseffen dat de Am. bosbes een lastig probleem is, waaraan iets dient te gebeuren. We vragen ons echter toch af of de geplande aanpak -het machinaal uitrukken van de struiken- de juiste manier is. Door deze werkwijze zal hoogst waarschijnlijk de kwetsbare veenbodem beschadigd worden. Dat zal oxidatie veroorzaken, wat weer voedselverrijking teweeg brengt, iets dat je in een veengebied juist zeker niet moet hebben. De kans dat het in plaats van een bosbessengebied een adelaarsvarenlakke wordt, is erg groot.

Bovendien zal er door het met wortel en al uitrukken van de struiken schade toegebracht worden aan de Peelbanen en waarschijnlijk nog meer aan de dunne wanden van de veenputten. De Peelbanen en de veenputten zijn cultuurhistorisch waardevol. Het beschadigen van de putwanden zou ook nog schade aan de vegetatie aan kunnen richten. De daar aanwezige zeldzame hoogveenvegetatie komt er immers juist voor omdat het veenputten zijn.

Wij vragen ons sterk af of op de geplande manier het middel niet erger zal zijn dan de kwaal. Is er niet een andere methode denkbaar?: in het verleden is er altijd door SBB en WBdP incidenteel aan de bessen gewerkt: hakken, knippen, etc.. Wat zou er gebeuren als je dat werk een jaar of vier, vijf op een rij echt consequent zou aanpakken: met een bosmaaier afzagen en handmatig op hopen gooien (niet in de putten), gecombineerd met het stabielere maken van de waterstand?

Ook dit hebben wij aan H. Joosten voorgelegd. Hij is het met ons eens dat er hoogst waarschijnlijk beschadiging van de Peelbanen en putwanden op zal treden, dat dit ongewenste oxidatie van het veen zal veroorzaken en dat het middel waarschijnlijk erger zal zijn dan de kwaal.

Op onze vraag over de mogelijke andere methode antwoordde hij:

'Dan gaan ze kapot. Er is niks in de voedselarme wereld dat een voortdurend hakken, knippen kan overleven. Wilgen in uiterwaarden kunnen dat misschien, omdat ze heel veel voedsel krijgen. Maar in de voedselarme wereld kan je alles kapot maaien. Als je het maar frequent genoeg en langdurig doet.

En daar is niks op tegen, omdat je ook bij uitrukken (wat veel meer werk is en wat veel meer schade aanricht en ook nieuwe kiembedden voor de soort biedt) je toch enkele jaren het zaakje na moet lopen.

Verder moet je natuurlijk beginnen op plekken waar ze het meeste directe schade doen. Dat is momenteel niet zoveel.¹

Bij het machinale uitrukken van de struiken zullen ongetwijfeld ook wortelresten blijven zitten, die zullen gaan uitlopen. Herhalingswerk met een bosmaaier zal dus ook dan vele jaren noodzakelijk zijn.

Op ons laatste overleg zeiden jullie niet zo bang te zijn voor de oxidatie, omdat het gebied tegelijkertijd ook vernat zal worden. O.i. kun je daar die oxidatie echter niet mee tegen houden. De bessen staan op de Peelbanen en op de wanden van de veenputten. Je kunt (en mag) het gebied nooit zoveel natter maken dat die delen onder water komen te staan.

Afdichten wijken en sloten

In het begin was SBB van plan om ongeveer tweederde van alle wijken vrijwel volledig af te dichten. Na overleg met WBdP is dat teruggebracht tot ongeveer een derde deel: alleen daar waar de wijken hogere zandkoppen doorsnijden.

We hebben H. Joosten gevraagd of hij dat afdichten nodig acht. Hij antwoordde dat het bij die zandkoppen in de Mariapeel waarschijnlijk gaat om een schijngrondwaterspiegel en een zeer lokaal kwelsysteem. Herstel daarvan heeft volgens hem alleen lokaal, d.w.z ter plekke van de wijk relevantie ('leuke lokale kwel als het lukt, maar alleen daar'). Het diepere grondwater (de 'tegendruk' in grotere delen van het gebied) wordt daar nauwelijks door beïnvloed. De wijken hebben volgens Joosten een belangrijke cultuurhistorische waarde, die je moet handhaven zolang ze niet ingrijpend in strijd zijn met de andere doelstellingen. Joosten benadrukt net als WBdP dat het belangrijker is om ervoor te zorgen dat minder wegzijgingsverliezen uit het hele gebied optreden en dat daartoe de waterstand rondom de Peel verhoogd dient te worden: bufferzones.

We willen SBB daarom nadrukkelijk vragen om in dit licht het geplande afdichten van de wijken toch nog eens heel goed te overwegen. Rechtvaardigt het -waarschijnlijk geringe en lokale- hydrologische resultaat de forse ingreep en het verlies aan cultuurhistorische waarden?

Zou het enkel compartimenteren van de wijken, zoals WBdP (i.s.m. de gemeente) in de Deurnese Peel gedaan heeft, niet voldoende zijn? (Bedenk daarbij dat het nu eventuele hydrologische nadeel van de wijken op lange termijn vanzelf minder wordt, door de vegetatie die er in gaat groeien.)

Hetzelfde geldt voor de sloten. SBB is nu van plan om alle in de Mariapeel aanwezige sloten te dichten. Indien de sloten een stagnerende laag doorsnijden -en indien die laag aan weerszijden van de sloot nog intact is- is afdichten op zich zinvol. Maar bedenk daarbij dat het een hele ingreep is en dat het ook hierbij waarschijnlijk zal gaan om lokale kwelsystemen en dat de totale wegzijging er waarschijnlijk heel weinig mee verminderd zal worden. Weer geldt: vernatting rondom de Peel -tegendruk- is veel belangrijker.

WBdP is er bovendien van overtuigd dat bij lang niet alle sloten de situatie speelt dat een stagnerende laag doorsneden wordt en dat die laag aan weerszijden van de sloot nog intact is.

Wij vragen SBB om daar nog eens goed naar te kijken. Is het volledig dichten van alle sloten werkelijk nodig?

H. Joosten schreef ons over het dichten van de sloten:

'Sloten die niet (meer) draineren (al dan niet na compartimentering) kunnen beter open blijven, omdat ze a) meer water bergen en daarmee waterstandsfluctuaties verminderen, 2) meer verdampen, waardoor de lucht in de omgeving vochtiger wordt en daar dus de verdamping vermindert. Natuurlijk leidt de hogere verdamping tot grotere waterstandsfluctuaties, maar omdat de verdamping slechts in relatief geringe mate toeneemt, is het verschil in bergingscapaciteit tussen open water en veen/zand/klei zo groot dat het open laten altijd voordelig is.'

Dit geldt ook voor de wijken (en waterplassen). Het water in de wijk heeft een poriënvolume van 100%. Naast de wijk is dat poriënvolume veel minder. Ook al zal de verdamping van open water wat meer zijn dan de verdamping in het gebied daarnaast; de waterstand in de wijk zal 's zomers minder snel dalen dan in de omgeving, als gevolg van dat verschil in poriënvolume. Als er naast de wijk bijv. veen is met een poriënvolume van 10%, daalt daar de waterstand bij een verdamping van 1 cm geen 1, maar 10 cm.

Mvg,

Wim van Opbergen, WBdP